

**Mykola Mysevych, Candidate of Economic Sciences,
Associate Professor
Maksym Evstafiyev, Graduate Student
Tetyana Fedorchuk, Graduate Student**
*Polissya National University
Zhytomyr, Ukraine*

DOI: <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-269-2-20>

**PECULIARITIES OF THE FORMATION
OF A COMPETITIVE ENVIRONMENT
OF HIGH-PRODUCTIVITY AGRICULTURAL ENTERPRISES
OF THE ZHYTOMYR REGION**

**ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ
КОНКУРЕНТНОГО СЕРЕДОВИЩА
ВИСОКОТОВАРНИХ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ
ПІДПРИЄМСТВ ЖИТОМИРСЬКОЇ ОБЛАСТІ**

Конкурентне середовище у світовій економічній літературі досліджується за допомогою аналізу проміжного середовища підприємства та аналізу галузі, в якій воно діє. Сукупність ринкових умов і факторів, що визначають функціонування та відносини у процесі конкуренції підприємств, які виробляють однорідну продукцію, використовують однотипні сировину й матеріали, а також мають одне коло споживачів можна представити як конкурентне середовище. М.Портер визначає конкурентне середовище підприємств п'ятьма конкурентними силами, що на них впливають: суперництво між існуючими конкурентами, загроза появи послуг-замінників або товарів-замінників, загроза вторгнення до галузі нових учасників, ринкова влада продавців, ринкова влада споживачів [2, с. 65–66].

Дослідивши економічну літературу, можна зробити висновок, що не існує однозначного визначення конкурентного середовища підприємств, а тому більшість економістів розглядають тільки його фактори як частину зовнішнього та проміжного середовищ

[1, с. 54–55]. Проте очевидним є той факт, що з метою поглибленого наукового дослідження ролі конкуренції в забезпеченні ефективності функціонування ринку необхідно виділяти конкурентне середовище як окремий сегмент оточення підприємства [5, с. 80–81].

Конкурентне середовище аграрного сектора економіки Житомирської області формують зовнішні і внутрішні чинники. До зовнішніх чинників відносяться: правове і економічне регулювання функціонування економіки регіону; активна державна підтримка малого і середнього бізнесу; відкритість суспільства і ринків; податкові та відсоткові ставки в країні та регіоні; наявність доступних і дешевих ресурсів; сприятливі природно-кліматичні умови; високий рівень конкуренції у всіх сферах економіки Житомирської області. До внутрішніх чинників конкурентного середовища аграрного сектора економіки Житомирської області відносяться: висока потреба в продукції; оптимальний рівень концентрації, спеціалізації і поєднання галузей; доступ до якісної і дешевої сировини; високий рівень радикальних нововведень; раціональне використання ресурсів; високий рівень організації і управління виробництвом.

Реформування відносин власності і перетворення колективних сільськогосподарських підприємств в приватні господарства є важливим чинником конкурентних переваг аграрних підприємств. Це сприяє підвищенню відповідальності і зацікавленості селян в кінцевих результатах господарювання [6, с. 13]. Аналіз структури сільськогосподарських підприємств (рис.1) показує, що в Житомирській області найбільшу питому вагу (46, або 37,1%) займають господарські товариства і приватно-орендні підприємства (38, або 30,6%). Значна частина (34, або 27,4%) припадає на фермерські господарства, кількість яких за останні роки постійно зростає. Порівнюючи показники структури високо-товарних сільськогосподарських підприємств Житомирської області можна відмітити, що серед них найменше представлені такі форми господарювання як сільськогосподарські кооперативи та акціонерні товариства (3,2% і 1,7% відповідно).

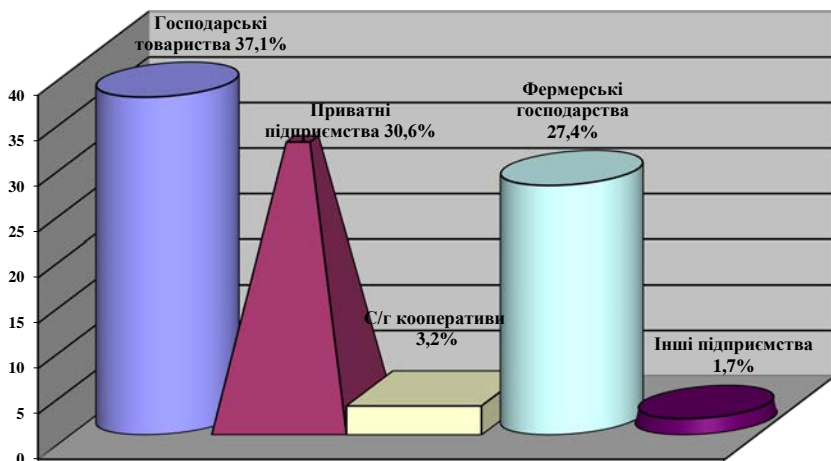

Рис. 1. Структура сільськогосподарських підприємств Житомирської області в 2021 році

Забезпечення обґрунтованих економічних відносин в системі АПК є важливим чинником підвищення конкурентоспроможності підприємств. Особливу проблему формування конкурентного середовища та конкурентоспроможності аграрних виробників складає порушення еквівалентного збалансованого міжгалузевого цінового обміну між даними підприємствами і промисловістю [7, с. 24–25]. Аналіз динаміки цін на матеріально-технічні ресурси і на продукцію високотоварних сільськогосподарських виробників виявив їх дисбаланс (табл. 1).

Порушення цінового диспаритету призвело до погіршення якісних показників використання матеріальних ресурсів високотоварних підприємств (табл. 2). Дані таблиці свідчать, що в динаміці спостерігається зниження фондівіддачі, зростає фондомісткість і матеріаломісткість виробництва, тобто погіршується конкурентоспроможність високотоварного сільського господарства регіону.

Таблиця 1

**Співвідношення цін на технічні ресурси
і сільськогосподарську продукцію сільськогосподарських
підприємств Житомирської області**

Технічний засіб і його марка	Рік	Кількість сільськогосподарської продукції, необхідної для придбання одиниці техніки, тонн			
		Зерно	Цукрові буряки	Молоко	Жива вага ВРХ
Трактор Т-150К	2000	37,8	233,8	27,4	3,9
	2006	297,3	704,7	259,4	59,7
	2020	454,0	1026,3	246,3	56,4
	2021	235,7	861,0	195,0	50,5
Зернозбиральний комбайн СК-5 “Нива”	2000	34,2	211,7	24,8	3,6
	2006	345,3	818,5	301,3	69,3
	2020	486,3	1099,7	263,9	60,5
	2021	383,0	1399,2	316,9	82,0
Автомобіль КАМАЗ-55102	2000	48,4	299,4	35,1	5,0
	2006	300,9	713,3	262,6	60,4
	2020	450,7	1019,1	244,6	56,0
	2021	210,6	768,7	174,1	45,1

Таблиця 2

**Економічна ефективність використання матеріальних
ресурсів сільськогосподарських підприємств
Житомирської області**

Показники	2017 р.	2018 р.	2019 р.	2020 р.	2021 р.	2021 р. до 2017 р.
Фондовіддача, грн.	0,16	0,10	0,09	0,08	0,11	- 0,05
Фондомісткість, грн.	7,4	11,5	12,7	14,8	9,6	2,2
Матеріаломісткість – всього, грн.	1,39	1,56	1,85	2,14	2,24	0,85
в т.ч. – рослинництва	0,93	0,91	1,08	1,31	1,61	0,68
- тваринництва	1,28	2,19	2,21	2,42	2,29	1,01

Проведені дослідження свідчать, що основними причинами порушення еквівалентного обміну між сільськогосподарськими підприємствами регіону і промисловими підприємствами є:

недосконалість методології формування цін на промислову і сільськогосподарську продукцію високотоварних виробників; перерозподіл значної частини чистого доходу даних підприємств за межами галузі; випереджаюче зростання цін на продукцію промислових галузей.

Дослідження особливостей конкурентного середовища високотоварних сільськогосподарських підприємств Житомирської області виявило, що необхідно удосконалювати економічні відносини при виробництві сільськогосподарської продукції та її переробки. Важливе значення має досягнення обґрунтованого співвідношення цін на сировину і продукцію її переробки. Остання має відображати реальний рівень достатньої ефективності виробництва, відповідати якості продукції, бути узгодженими з належним рівнем споживання та платоспроможністю населення.

Основними напрямками в формуванні ефективного конкурентного середовища сільськогосподарських підприємств Житомирської області є: визначення територіальних меж ринків збуту сільськогосподарської товарної продукції; визначення суб'єктів і структури конкурентного середовища; оцінка інтенсивності конкуренції на ринках збуту аграрної продукції; визначення типу конкурентного середовища та основних факторів конкурентоспроможності аграрної продукції та інші напрями.

Література:

1. Березівський П.С. Економічна ефективність виробництва сільськогосподарської продукції в аграрних формуваннях: Монографія. Львів : Ліга-Прес, 2015. 233 с.
2. Васьківська К.В. Організаційно-економічний механізм функціонування сільськогосподарських підприємств: теорія, методика, практика: Монографія. Львів : Ліга-Прес, 2016. 185 с.
3. Гуторов О.І. Проблеми сталого землекористування у сільському господарстві: теорія, методологія, практика : Монографія. Харків : Едена, 2010. 405 с.

4. Довгалюк Н.В. Ефективність використання та відтворення основних засобів сільськогосподарських підприємств Центрального Полісся : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук. Львів, 2010. 20 с.
5. Мазнев Г.Є. Бізнес-планування технологічних процесів переробки сільськогосподарської продукції : Навч. посіб. Харків : Міськдрук, 2010. 129 с.
6. Рогач М.М. Ефективність сільського господарства і рівень життя населення: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук. Київ, 2010. 20 с.
7. Семенов А.Г. Методи стратегічного управління підвищенням ефективності виробництва на підприємствах: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра екон. Наук. Д., 2009. 36 с.